

Statistické srovnávání

Indexy a rozdíly

Základní pojmy

Ukazatel - veličina, která kvantitativně popisuje určitou sociálně-ekonomickou skutečnost

- **primární** – přímo zjišťované, neodvozené
- **sekundární** – odvozené, obvykle jako rozdíl, součet, podíl primárních ukazatelů

Členění ukazatelů

- **Podle typu vyjádření**
  - absolutní
  - Relativní

- **Podle intenzity**
  - Extenzitní (množství)
  - Intenzitní (cena)

- **Podle způsobu shrnování v čase**
  - okamžikové
  - intervalové

Index

- kolikrát (o kolik procent) je jedna hodnota vyšší (nižší) než jiná
- **časový** – srovnání v rámci jednoho podniku mezi dvěma časovými obdobími
- **prostorový** – např. dva podniky v témže roce
- **druhový** – dva výrobky v témže roce a podniku

Jednoduché indexy

- Cenový index (intenzitní veličina)

$$I_p = \frac{p_1}{p_0}$$

- Množstevní index (extenzitní veličina)

$$I_q = \frac{q_1}{q_0}$$

Bazické a řetězové indexy

Bazické indexy

- indexy, jež jsou počítány ke stále stejnému základu (základnímu období)

$$I_q = \frac{q_1}{q_0} \quad I_q = \frac{q_2}{q_0} \quad I_q = \frac{q_3}{q_0}$$

Řetězové indexy

- indexy počítané vždy vzhledem k předchozímu období

$$I_q = \frac{q_1}{q_0} \quad I_q = \frac{q_2}{q_1} \quad I_q = \frac{q_3}{q_2}$$

Souhrnné indexy

■ 1. generace – prosté průměry

□ Aritmetický

$$I_p^{(1)} = \frac{\sum_{i=1}^n I_{p_i}}{n} = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{p_{1,i}}{p_{0,i}}}{n}$$

□ Harmonický

$$I_p^{(2)} = \frac{n}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{I_{p_i}}} = \frac{n}{\sum_{i=1}^n \frac{p_{0,i}}{p_{1,i}}}$$

□ Geometrický

$$I_p^{(3)} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n I_{p_i}} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n \frac{p_{1,i}}{p_{0,i}}}$$

Souhrnné indexy

■ 2. generace – vážené průměry

- váhy vzhledem k základnímu období

$$w_{0,i} = \frac{Q_{0,i}}{\sum_{i=1}^n Q_{0,i}} = \frac{p_{0,i} q_{0,i}}{\sum_{i=1}^n p_{0,i} q_{0,i}}$$

hodnota i-té komodity v základním období (0)

hodnota produkce v základním období (0)

- váhy vzhledem k běžnému období

$$w_{1,i} = \frac{Q_{1,i}}{\sum_{i=1}^n Q_{1,i}} = \frac{p_{1,i} q_{1,i}}{\sum_{i=1}^n p_{1,i} q_{1,i}}$$

hodnota i-té komodity v běžném období (1)

hodnota produkce v běžném období (1)

Souhrnné indexy

■ Laspayresův index

- aritmetický průměr s vahami $w_{0,i}$

$$I_p^{(L)} = \sum_{i=1}^n I_{p_i} w_{0,i} = \frac{\sum_{i=1}^n p_{1,i} q_{0,i}}{\sum_{i=1}^n p_{0,i} q_{0,i}}$$

■ Paascheho index

- harmonický průměr s vahami $w_{1,i}$

$$I_p^{(P)} = \frac{1}{\sum_{i=1}^n \frac{w_{1,i}}{I_{p_i}}} = \frac{\sum_{i=1}^n p_{1,i} q_{1,i}}{\sum_{i=1}^n p_{0,i} q_{1,i}}$$

Souhrnné indexy

■ 3. generace

□ Průměrováním vah

■ Edgewothův index

$$I_p^{(E)} = \frac{\sum_{i=1}^n p_{1,i} (q_{0,i} + q_{1,i})}{\sum_{i=1}^n p_{0,i} (q_{0,i} + q_{1,i})}$$

□ Průměrováním indexů 2. generace

■ Fisherův index

$$I_p^{(F)} = \sqrt{I_p^{(L)} \cdot I_p^{(P)}}$$

Konstrukce cenového indexu ve statistické praxi

- Volba cenového indexu
- Stanovení obsahu cenového indexu
  - soubor reprezentantů
  - zpravodajské jednotky
  - periodičita šetření
- Stanovení váhového systému
- Způsob zjišťování cen

Měření růstu cenové hladiny

■ Deflátor HDP

- Paascheho index
- Všechny výrobky vyrobená za daný rok
- Přepočítání běžných cen do cen stálých

■ Index spotřebitelských cen

- Laspayresův index
- Vybraný okruh výrobků
- Měření míry inflace

Index spotřebitelských cen v ČR

Skupina výrobků	váhy 93	váhy 99
Potraviny a nealkoholické nápoje	0,261	0,198
Alkoholické nápoje, tabák	0,066	0,079
Odívání a obuv	0,092	0,057
Bydlení, voda, energie, paliva	0,141	0,236
Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy	0,075	0,068
Zdraví	0,010	0,014
Doprava	0,101	0,101
Pošty a telekomunikace	0,009	0,023
Rekreace a kultura	0,100	0,096
Vzdělávání	0,006	0,004
Stravování a ubytování	0,055	0,074
Ostatní zboží a služby	0,084	0,049

Měření míry inflace

Inflace

- nepřetržitý růst agregátní cenové hladiny v čase, který zachvacuje všechna zboží a služby

Míra inflace - úhrnná změna cenové hladiny

$$\pi = I_p \cdot 100 - 100$$

I_p je vhodný cenový index

Míry inflace používané ve statistické praxi

- Měsíční míra inflace
- Meziroční míra inflace
- Průměrná roční míra inflace
- Průměrná inflace od počátku roku

Měsíční míra inflace

- přírůstek indexu spotřebitelských cen k předcházejícímu měsíci

$$\pi_M = (I_{x,t/x-1,t} - 1) \cdot 100 = \left(\frac{I_{x,t/12,99}}{I_{x-1,t/12,99}} - 1 \right) \cdot 100$$

Meziroční míra inflace

- změna indexu spotřebitelských cen ve sledovaném měsíci proti indexu spotřebitelských cen ve stejném měsíci předchozího roku

$$\pi_R = (I_{x,t/x,t-1} - 1) \cdot 100 = \left(\frac{I_{x,t/12,99}}{I_{x,t-1/12,99}} - 1 \right) \cdot 100$$

Průměrná roční míra inflace

- přírůstek průměrného ročního indexu spotřebitelských cen

$$\bar{\pi}_R = \left(\frac{\sum_{y=1}^x I_{y,t/12,99} + \sum_{y=x+1}^{12} I_{y,t-1/12,99}}{\sum_{y=1}^x I_{y,t-1/12,99} + \sum_{y=x+1}^{12} I_{y,t-2/12,99}} - 1 \right) \cdot 100$$

- Srovnává průměrné CPI počítané za uplynulých 12 měsíců proti průměru CPI za předchozích 12 měsíců

Průměrná inflace od počátku roku

- změna průměrné cenové hladiny od ledna do měsíce x daného roku proti průměru cenové hladiny za stejné období předchozího roku

$$\bar{\pi}_{RP} = \left(\frac{\sum_{y=1}^x I_{y,t/12,99}}{\sum_{y=1}^x I_{y,t-1/12,99}} - 1 \right) \cdot 100$$